

APOLLÓNIOS RHODIOS
Argonautika 3. 616–824
(Tordai Éva műfordítása)

- És a leány ágyára feküdt, mély álma elűzte
minden gondját, ám nyomban gyötrő, hazug álom
tört rá, mint ami bújában kínozza az embert.
Ebben az álomban nem azért vállalta a próbát
620 vendégük, mert úgy vágyott hazavinni a gyapjút,
és nem a kosnak a gyapja miatt kívánt idejönni
Aietész földjére, hanem ő az, akit hazavinne,
hogy felesége legyen, s a bikákkal is ő maga küzdött,
álmában minden gond nélkül győzte le őket,
625 ám a szavát ekkor megszegte az apja s az anyja,
mert a bikáikat öneki kellett volna befogni,
és nem a lányuknak, s így vendégük meg az apja
összevitatkoztak, később mindketten a döntést
rábízták, legyen úgy, ahogyan diktálja a szíve.
630 Rögtön a vendég mellé állt, háttérbe szorítva
apját-anyját. Rosszul esett nekik, és haragukban
rákiabáltak, az ordításra az álom elillant.
Félve-remegve felugrott, pillantása bejárta
hálóterme falát, nehezen tért vissza korábbi
635 lelki nyugalma, hatalmas sóhaj tört ki belőle:
– Én nyomorult, jaj, a rossz álmoktól úgy megijedtem!
Félek, hogy még nagy baj lesz abból, hogy a hősök
útnak eredtek. A vendégünkért reszket a szívem.
Válasszon csak akháj lányt népe között feleségnek,
640 én szüleim házára s a lányságomra ügyeljek!
Nem, kutyaszívem lesz, nővérem nélkül ezentúl
nem tipródom azon többet, megkér-e, segítsen
majd megvívni a harcot, mert nyilván a fiúkért
aggódik, szívemben a kín így hátha megenyhül
645 – mondta. Felállva szobájában kinyitotta az ajtót
meztélláb, a ruhájában, mert látni akarta
nővérét, és így aztán elhagyta szobáját,
ám ezután ott várakozott a szobája előtti
térben szégyenkezve, utána meg újra elindult

- 650 vissza, utána megint befelé, majd újra kihátrált
 onnan, erőtlen lábai vitték erre meg arra,
 és amikor nekiindult, meggátolta a szégyen
 – szégyene megfékezte, merésszé tette a vágya.
 Háromszor nekivágott s megtorpant, de negyedszer
 655 arccal előre az ágyra hanyatlott, összegubózott.
 Mint mikor egy új asszony a férje után a szobában
 sír, akihez testvérei adták őt, meg az apja,
 s visszafogottan a szolgáléányok előtt sohasem szól,
 mert szégyelli magát, és csak kuporog szomorúan,
 660 merthogy a férj odalett, mielőtt egymásra találtak
 volna, a nő meg, bár bensőjét lángok emésztik,
 fojtva zokog csak, megpillantva az özvegyi ágyat,
 hogy ki ne gúnyolja emiatt és meg ne alázzák
 – éppen eképpen sírt Médeia. De ekkor előjött
 665 egy fiatal szolgálólány, aki őneki szolgált,
 és megpillantotta azonnal, amint zokog egyre.
 S Khalkiopénak vitte a hírért, ő ücsörögve
 törte fejét éppen, hogy nyerhetné meg a hűgát.
 És kétségbe se vonta, amit hallott a leánytól,
 670 bár váratlanul érte, de átsietett a szobából
 döbbsenten hűgához nyomban, a lány szomorúan
 nyúlt el az ágyán, kétoldalt karmolta az arcát,
 s látva szemén, hogy sírt, megszólította eképpen:
 – Jaj, Médeia, ugyan milyen okból hullik a könnyed?
 675 Mondd, mi a baj? Szíved mi sebezte meg ennyire fájón?
 Tán istentől rendelt kór sújtotta a tested?
 Vagy haragos kijelentést hallottál az apánktól
 rólam meg fiaimról? Bár többé sose látnám
 már szüleim házát, s inkább a világnak a végén
 680 élnék, hol sohasem hallottak a kolchiszi névről!
 – szólt. Neki arca pirossá vált, lányos zavarában
 nem volt képes megszólalni, hiába akarta,
 már-már nyelve hegyén volt olykor a szó, de utána
 rögvest újra a mellkasa legmélyére lesüllyedt.
 685 És a szavak gyakran gyönyörű szájára tolultak,
 nyelve viszont nem forgott. Végül ilyen szavakat szólt
 nagy ravaszul, mert hát elszántta tette Szerelme:
 – Khalkiopé, a vihar lelkemben a sarjaidért dül,
 őket apánk hogy meg ne ölesse a vendégekkel,
 690 mert az előbb elaludtam, s rám tört egy rövid álom,

- rettenetes volt – hogy ne következzen be, csak adná
isten, s sarjaidért fájó gond rád ne szakadjon!
– azt puhatolva beszélt, hogy előbb megkéri-e arra
őt nővére, segítsen majd később a fiúknak.
- 695 Ámde amannak a lelkét rettenet és szomorúság
árasztotta el ezt hallván, s neki válaszul így szólt:
– Én is ezért izgultam s jöttem most ide hozzád,
hátha beszélgetnél erről, s valamit kieszelnél.
Ám esküdj meg a Földre s az Égre, nem árulod el majd
700 azt, amit elmondok most, s mindent megteszel értünk!
Kérlek téged az égilakókra, saját szüleidre,
hogy ne maradj tétlen, mialatt fiaim nyomorultul
elpusztulnak, vagy pedig én is gyermekeimmel
pusztulok, és majd visszajövök hozzád Erinűszként!
- 705 – így szólt, és a szeméből kezdtek folyni a könnyek,
s átkulcsolja a két karjával közben a térdét,
és az ölébe lehajtja fejét, egymásra borulva
szívet tépőn sírtak, fájdalmas zokogásuk
eltompult hangját hallhatták szerte a házban.
- 710 Csüggedten Médeia fogott a beszédbe először:
– Jaj, te szegény, amit elmondtál, mindarra milyen szert
adjak, a rettentő átokra neked s Erinűszre?
Bárcsak módodom lenne segíteni gyermekeidnek!
Hallja a roppant Úranosz ezt – elmondom a súlyos
715 kolkhiszi esküt, mert kéred – meg az istenek anyja,
Gaia alatt, én összeszedem most minden erőmet
és melléd állok, ha lehetséges, mire megkérsz!
– szólt, és erre felelt neki Khalkiopé e szavakkal:
– Nem tudnál akkor te a vendégnek valamely cselet
720 vagy fortélyt, hiszen az jól jön neki is, javasolni,
kérlek, a sarjaimért? Sőt hozzám Argosz is eljött
tőle azért, hogy próbálkozzam, hátha segítesz,
én pedig otthon hagytam közben, amíg idejöttem
– ő ezt mondta, amannak meg repesett az örömtől
725 titkon a lelke, piros lett nyomban a bőre, szemére
forró köd szállt, s végül megszólalt e szavakkal:
– Khalkiopé, ami jó s kedves teneked s fiaidnak,
azt teszem én. A szememmel többé már sose lássak
napfelkeltét, és te se lássál élve sokáig,
730 hogyha a lelkednél mást tartok előbbrevalónak,
vagy fiaidnál, mert a fivéreim ők valahányan,

- együtt nőttek fel velem, és aggódom is értük.
 Mert húgod vagyok, és azt is vallom, hogy a lányod,
 mert amikor kicsi voltam még, melledre emeltél
 735 úgy, mint őket, ahogy mindig hallottam anyánktól.
 Hát menj, s szívességemről ne beszélj, szüleink ne
 tudjanak arról, hogy szavam állom. S én Hekatének
 szentélyébe megyek reggel, s a bikákhoz a bűvszert
 elviszem annak a vendégnek, ki miatt e viszály dúl.
 740 Erre kiment a szobából Khalkiopé, a fiúknak
 húga segítségét elmondta. Magára maradva
 őt elfogta a szörnyű félelem újra s a szégyen:
 apja elől egy férfi miatt titkolja a tervét.
 Majd beborítja sötéttel a földet az ég. A hajósok
 745 Óriónnak a csillagait nézték, meg a Medvét
 bárkáikról, és a fejét álomra szeretné
 hajtani már az utas meg az őr, addigra a hosszú
 álom még a halott gyerek anyját is betakarta,
 már a kutyák sem ugatnak a városban, se kiáltás
 750 nem hallatszik már, elcsendesedett a sötétség.
 Épp csak Médeiát nem várta az álom, az édes:
 Aiszonidészért érzett aggódása s a vágya
 ébren tartja, a két bika rettentő erejétől
 retteg, Arész földjén amelyek csúful megölik majd,
 755 és közben szaporán vert szíve a mellkasa mélyén,
 mint amiképpen a házon visszaverődik a napfény
 felszökkenve a vízről, hogyha kiöntik a tálba,
 vagy belezúdítyák a vödörbe, a fény pedig ugrál
 erre meg arra a gyors örvényben megcsavarodva
 760 éppen eképp kalapált mellében a lánynak a szíve.
 Megsajnálta, szeméből folytak a könnyek, a bánat
 marta a bensőjét végigperzselve a testét,
 minden gyenge idegszálat, nyakszirtje legalját
 ott, hol a legmélyebb bánat fészkel, valahányszor
 765 gyötrelmet vetnek szívünkbe a fürge Szerelmek.
 Azt gondolta először, a bűvös szert a bikákhoz
 majd nekiadja, utána pedig, hogy nem, s belepusztul,
 aztán azt, nem hal bele, és nem is ad neki semmit,
 inkább tűri a sorsát majd csendes nyugalommal.
 770 Majd ezt fontolgatva leült és hangosan így szólt:
 – Én nyomorult! Most ezt vagy amazt válasszam a bajból?
 Mindenképp tehetetlen a szívem, a bajban erőm sincs

- már, csak szenvedek egyfolytában. Fürge nyilával
 inkább még azelőtt lőtt volna meg Artemisz engem,
 775 hogy megláttam e férfit, vagy hogy akháj területre
 értek Khalkiopénak a sarjai, mert haza bajnak
 hozta csak őket az istenség vagy az egyik Erinüsz!
 Vesszen a próbán, hogyha a végzete az, hogy a réten
 kell pusztulnia! Mert hogy játszhatnám ki apámat
 780 és az anyámat a szerrel? Ugyan mivel álljak eléjük?
 Mely csellel, mely fortéllyal húzom ki a bajból?
 Őt egyedül szólítsam meg majd társai nélkül?
 Jaj, iszonyú! Ha meg is hal, még akkor se remélem
 gyötrelmem végét! Nekem akkor lesz igazán rossz,
 785 hogyha nem él többé már. Vesszen hát a szemérem,
 vesszen a megbecsülés! Ha miattam megmenekül majd,
 és nem esik baja, akkor menjen, amerre szeretne!
 Én meg még ugyanaznap, hogyha kiállta a próbát,
 haljak meg, magamat fellógatván a tetőre
 790 vagy gyilkos szereket nyelvén elemésztve a lelkem!
 Ám meg fognak szólni ezért még holtom után is
 engem csúnyán, és az egész város kibeszéli
 végzetemet majd, engem vesz szájára az összes
 kolkhiszi nő, kígyót-békát fognak kiabálni:
 795 – Ó az a lány, aki egy jöttment embert szeretett meg
 s meghalt érte, az apja s az anyja se volt neki fontos,
 úgy vágyott rá. Lesz, aminek nem mondanak el majd?
 Én nyomorult sorsú! Jobban járnék bizonyára,
 hogyha ma éjszaka még elpusztulnék a szobámban
 800 hirtelenül, minden szidalomtól megmenekülnék,
 még mielőtt rámszáll a gyalázat, amelyre szavam sincs!
 – szólt és ládájához elindult, melynek a mélyén
 sok bűvös szer volt, méreg meg gyógyerejű fű.
 Térdén tartva a ládát sírt, ömlöttek ölébe
 805 egyfolytában a könnyek, csak folytak patakokban,
 önnön sorsa miatt el volt keseredve. Halálos
 mérget akart kikeresni belőle, amit bevehetne.
 Már a zsinórt kibogozta, mely összekötötte a ládát,
 hogy kivehesse, szegény nyomorult, ám hirtelen ekkor
 810 visszariadt gyűlölt Hádésznek a gondolatától.
 Szótlanul állt ott jó hosszú ideig, körülötte
 közben az élete minden örömteli gondja jelen volt.
 Minden jó az eszébe jutott, amit adhat az élet,

és – mint minden lánynak – a víg gyermekkori társak,
 815 és még sokkal jobban esett ránézni a napra,
 mint azelőtt, ahogyan belegondolt most az egészbe.
 Így aztán térdéről újra letette a lábát,
 meggondolva magát most Héra miatt. Ezután már
 nem halogatta a döntést, sőt nem győzte kivárni,
 820 hogy megvirradjon, s neki átadhassa a bűvös
 szert a tanácsaival, s vele szemtől szembe kerüljön,
 és közben gyakran nyitogatta az ajtaja zárját,
 lesve a fényt, végül rászórta a Hajnal a vágyott
 fénysugarát, és erre a város népe felébredt.

*Magyarázatok a szöveghez**

619. *vállalta a próbát*: Az Aiótés által kirótt feladatokat: Iasónnak tüzet okádó bronzbikákkal és földből sarjadt harcosokkal kell megküzdenie.

641., 647., 667. Médeia nővéréről, Chalkiopéről lásd a bevezetőt.

643. *a fiúkért*: Chalkiopé és Phrixos közös gyermekei.

688–689. Az eposz korábbi soraiban (3. 594–605) már szó volt róla, hogy Aiótés királynak apja, Hélios azt jósolta, saját vére fog bajt hozni rá. Unokáira, Phrixos és Chalkiopé gyerekeire gyanakodott leginkább az uralkodó, ezért is engedte el őket a veszélyes tengeri útra, amikor apjuk szülőföldjére, Hellasba akartak utazni a fiúk.

704. *Erinüsz* (Erinnüsz): A bosszú istennői, akik mindenekelőtt a családon belüli bűnököt, például az anya- vagy apagyilkosságot üldözik. A szöveges és képi ábrázolások többnyire félelmetes nőalakokként látatják őket, és általában hárman vannak. Miután a bűnös meglakolt tetteért, Eumenisekké, „Jóindulatúakká” válnak, de így nevezték őket akkor is, ha szerették volna, hogy azzá váljanak. Származásukról többféle történet is fennmaradt. Aischylos (*Eum.* 322) szerint az Éjszaka (*Nyx*) gyermekei, Hésiodos elbeszélésében (*Theog.* 183–185) az Uranos kasztrálásakor lehulló vércseppekből születtek. A hésiodosi genealógiát követi a mitográfus Apollodóros (*Bibl.* 1. 1. 4), aki nevüket is felfedi: Megaira, Tisiphoné és Alléktó. Római megfelelőik a Fúriák.

721. *Argosz*: Phrixos és Chalkiopé egyik fia. Mivel ő beszél fivérei helyett is, feltehetően az *Argonautikában* Argos a legidősebb a testvérek közül (vö. 3. 319).

* A jegyzeteket Peszlen Dóra készítette.

745. *Órión*: A mitikus vadászról elnevezett csillagkép az éjszakai égbolt egyik legragyóbb objektuma, amely fényessége miatt a hajósok fontos tájékozódási pontja volt.

Medve: A Nagy Medve (görögül *Heliké*) csillagkép az Óriónhoz hasonlóan fényessége miatt fontos tájékozódási pont a hajósok számára.

752. *Aiszonidész*: Aisón fia, vagyis Iasón, az Argonauta-expedíció vezetője.

754. *Árész*: A háború istene.

774. *Artemisz*: Létó és Zeus lánya, Apollón isten ikertestvére. Szűz istennő, aki a vadászatban leli örömét. Számos „szakterülete” mellett a hagyomány szerint Artemis felelős a nők hirtelen haláláért, s ezt a gyors végzetet kívánja gyöttrődései közepette Médeia. Emellett az istennő úgy is kapcsolódik ehhez az epizódhoz, hogy egyrészt Artemis öröködi a fiatal lányok érintetlensége fölött, másrészt gyakran hozzák összefüggésbe Hekatével, akinek Médeia papnője. Egészen máshogy viszonyul a részlethez Artemis hagyományos fegyverének, az íjnak említése („inkább... lőtt volna meg”), hiszen a kolchisi királynő éppen egy másik nyíltól, Erós találatától szenved.

775–776. *akháj területre / értek Khalkiopénak a sarjai*: Miután a király vendégbarátságába fogadta a menekülő ifjút, és hozzáadta a lányát, Chalkiopét, Phrixos családjával együtt Aiétés királyságában maradt. Magas kort élt meg, és még halála előtt meghagyta fiainak, hogy térjenek majd vissza a boiótiai Orchomenos városába, és szerezzék vissza nagyapjuk, Athamas birtokait. Ezért keltek útra a testvérek azon a hajón, amellyel aztán hajótörést szenvedtek – így találkozhattak össze a Kolchis felé tartó Argonautákkal.

810. *Hádész*: Az Alvilág maga és egyben annak isteni ura.

818. *meggondolva magát most Héra miatt*: Az eposzokra jellemző, hogy egy-egy emberi cselekedetet, döntést isteni eredetűnek is mutatnak. Így Médeia is Héra beavatkozásának köszönhetően, az istennő sugalmazásai, parancsai miatt gondolja meg magát. (Héra a főisten, Zeus felesége, Iasón és az Argonauták isteni pártfogója.)